Nealon a Hallam proti Spojenému království, rozsudek ze dne 11. 6. 2024 – Nepřiznání odškodnění za justiční omyl

Stěžovatel: Nealon a Hallam

Žalovaný stát: Spojené království

Číslo stížnosti: 32483/19 a 35049/19

Datum: 11.06.2024

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 2

Rozhodovací formace: Velký senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: justiční omyl, odškodnění, presumpce neviny, spravedlivý proces, trestní řízení

Český právní řád: čl. 40 Listiny základních práv a svobod
§ 1, 3, 5, 6a a 10 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
§ 172 a 226 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Významnost: 1

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 4/2024

Nealon a Hallam proti Spojenému království

rozsudek ze dne 11. 6. 2024, č. 32483/19 a 35049/19

Autorský komentář

V komentovaném rozsudku velký senát Soudu posuzoval otázku, zda zamítnutím žádosti o odškodnění z důvodu justičního omylu došlo k porušení presumpce neviny dle čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Konkrétně se zabýval stížnostmi dvou stěžovatelů, kteří byli ve Spojeném království shledáni vinnými ze spáchání závažných trestných činů a odsouzeni k trestům odnětí svobody. Na základě nových důkazů však byli po několika letech (v případě prvního stěžovatele po více než 17 letech a v případě druhého po více než 7 letech) propuštěni na svobodu, načež žádali o odškodnění z důvodu justičního omylu. Britská právní úprava obsahovala velmi restriktivní pravidla pro odškodňování za justiční omyl, dle kterých se o justiční omyl jednalo pouze v případě, že nová nebo nově zjištěná skutečnost nade vši pochybnost prokazovala, že se osoba trestného činu nedopustila. Jelikož toto kritérium v jejich případech nebylo splněno, odškodnění jim přiznána nebyla.

Soud na úvod shrnul, že čl. 6 odst. 2 Úmluvy má dva aspekty. První zaručuje právo obviněného být považován za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem a funguje tak

v kontextu trestního řízení jako procesní záruka. Postupem času však Soud ve své judikatuře rozvinul i druhý aspekt presumpce neviny, který poskytuje jednotlivcům ochranu následně – poté, co jejich trestní stíhání skončilo. Jeho hlavním cílem je chránit osoby, které byly zproštěny obžaloby nebo jejichž trestní stíhání bylo zastaveno, před tím, aby s nimi úřední osoby nebo orgány veřejné moci jednaly, jako by byly ve skutečnosti vinny z trestného činu, z něhož byly obviněny.

Soud dále v rámci posuzování přijatelnosti potvrdil použitelnost čl. 6. odst. 2 na danou věc. Konstatoval, že byla prokázána existence nezbytné souvislosti mezi trestním řízením a následným řízením o odškodnění, když právě zrušení odsuzujícího rozsudku zakládalo právo požadovat odškodnění za justiční omyl. Řízení o odškodnění taktéž vyžadovalo přezkoumání výsledku předchozího trestního řízení a zejména rozsudku soudu. Ač se v řízení o odškodnění rozhodovací orgán soustředí na dopad nové nebo nově zjištěné skutečnosti na zproštění stěžovatele či na zastavení jeho trestního stíhání, nikoli na otázku jeho viny či neviny, byl také povinen provést hodnocení důkazů v nezbytném rozsahu, aby posoudil, zda tato skutečnost nade vši pochybnost prokázala, že žadatel o odškodnění trestný čin nespáchal.

V projednávané věci měl Soud dále možnost blíže se zaměřit na svou judikaturu týkající se druhého aspektu presumpce neviny. Na základě podrobné analýzy se rozhodl překonat část své dosavadní judikatury, když dospěl k závěru, že v případech otázek nákladů a nároků na náhradu škody osob, které byly v minulosti obviněny z trestného činu, není nutné ani žádoucí nadále trvat na rozlišování mezi tím, zda došlo ke zproštění obžaloby či zastavení trestního stíhání. I když se na první pohled může zdát, že zastavení trestního stíhání nemá stejný „očišťující“ účinek jako zproštění obžaloby, při bližším zkoumání není realita tak jednoznačná. Trestní stíhání může být zastaveno jednoduše pro nedostatek důkazů. Na druhou stranu u osob, proti nimž existoval dostatek důkazů k trestnímu stíhání (a možná i k odsouzení), může být stíhání zastaveno nebo mohou být zproštěny obžaloby pouze na základě formalit. Nezdá se, že by existoval rozumný důvod, proč by někdo měl být v příznivějším postavení jen proto, že jeho případ skončil zprošťujícím rozsudkem. Význam zastavení trestního stíhání se navíc může v jednotlivých případech a také v různých právních řádech lišit. Rozdíl mezi zastavením trestního stíhání a zproštěním obžaloby Soud navíc ve své judikatuře neuplatňoval ani v případech občanskoprávních nároků na náhradu škody vznesených oběťmi, v případech disciplinárních řízení, či v případech jiných věcí spadajících pod druhý aspekt čl. 6 odst. 2 Úmluvy nepatřících do žádné z výše uvedených tří skupin. Soud tak rozhodl, že ve všech případech, bez ohledu na povahu pozdějších souvisejících řízení a bez ohledu na to, zda trestní řízení skončilo zproštěním obžaloby nebo zastavením trestního stíhání, je třeba posuzovat, zda rozhodnutí a odůvodnění vnitrostátních soudů nebo jiných orgánů v pozdějších řízeních znamenalo přičítání trestní odpovědnosti jednotlivci. Přičítat někomu trestní odpovědnost znamená vyjádřit názor, že se dopustil trestného činu, a tím naznačit, že trestní řízení mělo skončit jinak.

Konečně pak Soud posuzoval otázku, zda odmítnutí přiznání odškodnění stěžovatelům v kontextu projednávané věci znamenalo, že jim byla přičítána trestní odpovědnost. Zdůraznil, že čl. 6 odst. 2 Úmluvy nezaručuje osobě, jejíž trestní odsouzení bylo zrušeno, právo na odškodnění za justiční omyl. Článek 3 Protokolu č. 7 nepředstavuje *lex specialis* vylučující použití čl. 6 odst. 2 na nároky na odškodnění za justiční omyl a nelze jej vykládat tak, že zakládá právo na odškodnění vůči státům, jako je Spojené království, které jej neratifikovaly. Protokol č. 7 taktéž nedefinuje pojem „justiční omyl“, tudíž je na smluvních státech, jak jej ve svých právních řádech vymezí, pokud tento rámec není nastaven tak, aby odmítnutí odškodnění samo o sobě přičítalo neúspěšnému žadateli trestní vinu.

Ustanovení § 133 odst. 1ZA britského zákona z roku 1988, na základě kterého nebylo stěžovatelům přiznáno odškodnění za justiční omyl, vyžadovalo pouze, aby ministr spravedlnosti v rámci řízení o přiznání odškodnění na základě důkazů, jak byly k dispozici v řízení o opravném prostředku, posoudil, zda nová nebo nově zjištěná skutečnost nade vši pochybnost prokazovala, že žadatel daný

trestný čin nespáchal. Nikoli, aby se vyjádřil, zda by žadatel o odškodnění měl být nebo by pravděpodobně byl zproštěn obžaloby nebo odsouzen, nebo k tomu, zda důkazy svědčily o jeho vině či nevině. Odmítnutí odškodnění znamenalo pouze to, že se nepodařilo na základě velmi vysokého důkazního standardu „nade vši pochybnost" prokázat, že nová nebo nově zjištěná skutečnost prokazovala, že stěžovatel trestný čin nespáchal, což se nerovná pozitivnímu zjištění, že se osoba trestného činu dopustila. V této souvislosti Soud zdůraznil, že čl. 6 odst. 2 Úmluvy ve svém druhém aspektu chrání nevinu z pohledu práva, a nikoliv presumpci faktické neviny. Britský ministr spravedlnosti nebyl podle § 133 (1ZA) zákona z roku 1988 povinen vyjádřit se k nevině žadatelů o přiznání odškodnění z pohledu práva a zamítnutí žádosti o odškodnění podle tohoto ustanovení nebylo v rozporu s jejich trvající nevinou v právním smyslu. V dané věci tak Soud (v poměru hlasů dvanácti ku pěti) porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy neshledal. Vyjádřil však pochybnosti ohledně plnění morálních závazků státu vůči neprávem odsouzeným osobám.

Opačný názor, tedy že v dané věci došlo k porušení presumpce neviny zaručené čl. 6 odst. 2 Úmluvy, vyjádřili ve společném disentu soudci Ravarani, Bošnjak, Chanturia, Felici a Yüksel. Dle nich se přístup většiny omezil pouze na pozitivní přičítání viny, kdy porušení Úmluvy nastane pouze v případě, že dojde k přičítání trestní odpovědnosti. Vyjádřili obavu, že na základě tohoto přístupu se čl. 6 odst. 2 stane teoretickým a iluzorním. Z daného přístupu totiž dle jejich názoru plyne, že dokud nebude v rozhodnutích uvedena žádná formulace o tom, zda je stěžovatel vinen či nevinen, bude zajištěn soulad s Úmluvou, a to bez ohledu na skutečný průběh rozhodovacího procesu. Uvedli taktéž, že ve Spojeném království představuje současný test pro přiznání odškodnění za justiční omyl prakticky nepřekonatelnou překážku. Podle informací poskytnutých britskou vládou pouze přibližně tři procenta osob, jejichž trestní rozsudky byly zrušeny bez následného odsouzení (a které tak mají být považovány za nevinné), získají odškodnění za neoprávněné odsouzení – v letech 2017 až 2022 bylo z 346 žádostí vyhověno pouze 13. Situace ve Spojeném království je však spíše ojedinělá, když většina států (včetně České republiky) v případě justičních omylů stanovuje objektivní odpovědnost státu.

Pro poměry českého práva z předloženého rozsudku vyplývá, že případné vyjádření se stran viny určité osoby ve smyslu trestního práva, ze strany orgánů veřejné moci, představuje nesprávný úřední postup a zakládá tak odpovědnost státu za případně způsobenou újmu v režimu zákona č. 82/1998 Sb.

(Zpracovali Mgr. Bc. Anna Čermáková a JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

První stěžovatel, pan Nealon, byl v roce 1997 odsouzen za pokus o znásilnění k doživotnímu trestu odnětí svobody s minimální dobou trestu v délce 7 let. Jeho odsouzení bylo později zrušeno poté, co analýza oblečení, které měla oběť v noci útoku na sobě, odhalila DNA neznámého muže. Ač dle britského odvolacího soudu nové důkazy kompletně neprokazovaly nevinu pana Nealona, jejich vliv na jistotu, že daný trestný čin spáchal, považoval za podstatný. Pan Nealon ve vězení strávil 17 let a 3 měsíce.

Druhý stěžovatel, pan Hallam, byl v roce 2004 shledán vinným z vraždy a dalších dvou závažných trestných činů. Později vyšly najevo nové důkazy, přičemž britský odvolací soud konstatoval, že jejich kumulativní účinek zpochybnil, že se pan Hallam těchto trestných činů skutečně dopustil, a jeho odsouzení zrušil. Pan Hallam byl propuštěn na svobodu po 7 letech a 7 měsících.

Oba stěžovatelé následně žádali odškodnění z důvodu justičního omylu. Jejich žádosti o odškodnění byly posuzovány podle nového § 133 odst. 1ZA britského zákona o trestním soudnictví z roku 1988 (dále jen „zákon z roku 1988"), který byl změněn v roce 2014 v návaznosti na rozsudek velkého

senátu Soudu ve věci Allen proti Spojenému království (rozsudek ze dne 12. 7. 2013, č. 25424/09). Podle dřívější právní úpravy bylo možno přiznat odškodnění v případě, že nová nebo nově zjištěná skutečnost nade vši pochybnost („beyond reasonable doubt") prokazovala, že došlo k justičnímu omylu. Před přijetím § 133 odst. 1ZA neexistovala zákonná definice justičního omylu. Dle nové právní úpravy došlo pro účely odškodnění k justičnímu omylu pouze v případě, že nová nebo nově zjištěná skutečnost nade vši pochybnost prokazovala, že se osoba trestného činu nedopustila.

Žádosti stěžovatelů o odškodnění byly ministrem spravedlnosti zamítnuty, protože toto kritérium v jejich případech nebylo splněno. Stěžovatelé rozhodnutí napadli před britskými soudy, přičemž argumentovali, že požadavky pro přiznání odškodnění uvedené v § 133 odst. 1ZA zákona z roku 1988 jsou neslučitelné s jejich právem na presumpci neviny dle čl. 6 odst. 2 Úmluvy, protože vyžadují, aby prokázali svou nevinu. Vnitrostátní soudy však neslučitelnost tohoto ustanovení s čl. 6 odst. 2 Úmluvy neshledaly. Stěžovatelé se tak rozhodli obrátit na Soud. Věcí se zabýval přímo velký senát poté, co se senát čtvrté sekce vzdal své pravomoci věc projednat v jeho prospěch

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODST. 2 ÚMLUVY

99. Stěžovatelé namítali, že zamítnutí jejich žádostí o odškodnění za justiční omyl na základě testu podle § 133 odst. 1ZA zákona z roku 1988, které následovalo po zrušení jejich odsouzení odvolacím soudem (trestním kolegiem) [*dále jako „OSTK" – pozn. překladatele*], porušilo jejich právo na presumpci neviny. Odvolávali se na čl. 6 odst. 2 Úmluvy, který zní takto:

„Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem."

(…)

A. Úvodní poznámky ve vztahu k čl. 6 odst. 2 Úmluvy

101. Článek 6 odst. 2 Úmluvy zaručuje právo obviněného být „považován za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem." V kontextu trestního řízení funguje jako procesní záruka a ukládá požadavky týkající se mimo jiné důkazního břemene, skutkových a právních domněnek, zákazu nucení k sebeobviňování, publicity před zahájením řízení a unáhlených vyjádření soudu nebo jiných úředních osob o vině obviněného (viz rozsudek velkého senátu ze dne 12. 7. 2013, Allen proti Spojenému království, č. 25424/09, bod 93, a tam uvedené odkazy).

102. V souladu s potřebou zajistit, aby právo zaručené čl. 6 odst. 2 bylo praktické a účinné, Soud nicméně postupem času ve své judikatuře rozvinul „druhý aspekt" presumpce neviny, který se uplatní poté, co trestní stíhání skončilo, a to buď na základě zprošťujícího rozsudku, nebo zastavení trestního stíhání.

103. Judikatura Soudu týkající se druhého aspektu čl. 6 odst. 2 Úmluvy se vyvíjela postupně. První případy, které Soud projednával, se týkaly buď uložení povinnosti obviněnému uhradit náklady řízení, nebo zamítnutí žádosti obviněného o náhradu škody za vazbu nebo neoprávněné odsouzení po zastavení trestního stíhání (viz např. rozsudek ze dne 25. 3. 1983, Minelli proti Švýcarsku, č. 8660/79; rozsudek ze dne 25. 8. 1987, Englert proti Německu, č. 10282/83; rozsudek ze dne 25. 8. 1987, Nölkenbockhoff proti Německu, č. 10300/83; a rozsudek ze dne 25. 8. 1987, Lutz proti Německu, č. 9912/82). Ve většině těchto případů však bylo napadené rozhodnutí vydáno buď před tím, než bylo trestní stíhání skončeno (viz věc Minelli, kde Soud konstatoval, že stěžovatel byl v rozhodné době stále „obviněn z trestného činu"), nebo současně s rozhodnutím o zastavení, a to stejným soudem (viz věci Englert a Lutz, obě cit. výše).

104. Věc Sekanina proti Rakousku (rozsudek ze dne 25. 8. 1993, č. 13126/87) byla jedna z prvních, v níž Soud shledal čl. 6 odst. 2 Úmluvy použitelným v jeho druhém aspektu na rozhodnutí o nákladech řízení a náhradě škody vydaná několik měsíců po skončení trestního stíhání (viz také rozsudek ze dne 21. 3. 2000, Rushiti proti Rakousku, č. 28389/95; rozsudek ze dne 10.7. 2001, Lamanna proti Rakousku, č. 28923/95; rozsudek ze dne 20. 12. 2001, Weixelbraun proti Rakousku, č. 33730/96; a rozsudek ze dne 17. 10. 2002, Vostic proti Rakousku, č. 38549/97). V této věci Soud rovněž přistoupil k rozlišování mezi zprošťujícím rozsudkem a rozhodnutím, které nebylo „ve věci samé", a konstatoval, že „vyslovení podezření ohledně neviny obviněného je myslitelné, pokud ukončení trestního řízení nevedlo k rozhodnutí o podstatě obvinění. Není však již přípustné dovolávat se takových podezření, jakmile se zprošťující rozsudek stal konečným" (viz Sekanina, cit. výše, bod 30).

105. V návaznosti na rozsudek ve věci Sekanina bylo shledáno, že čl. 6 odst. 2 je použitelný i vpřípadech, které nespadají do oblasti nákladů řízení a nároků na náhradu škody ze strany osob, které byly v minulosti obviněny. Ve věci Allen (cit. výše, bod 98) Soud uvedl následující seznam takových případů:

„(a) povinnost osoby, která byla v minulosti obviněna, uhradit náklady soudního řízení a náklady trestního stíhání (viz rozsudek ze dne 25. 3. 1983, Minelli proti Švýcarsku, č. 8660/79, body 30–32; a rozhodnutí ze dne 12. 5. 2005, McHugo proti Švýcarsku, č. 55705/00);

(b) žádost osoby, která byla v minulosti obviněna, o odškodnění za vazbu nebo jiné obtíže způsobené trestním stíháním (viz Englert, cit. výše, bod 35; rozsudek ze dne 25. 8. 1987, Nölkenbockhoff proti Německu, č. 10300/83, bod 35; Sekanina, cit. výše, bod 22; Rushiti, cit. výše, bod 27; rozhodnutí ze dne 27. 6. 2002, Mulaj a Sallahi proti Rakousku, č. 48886/99; rozsudek ze dne 11. 2. 2003, O. proti Norsku, č. 29327/95, body 33–38; rozsudek ze dne 11. 2. 2003, Hammern proti Norsku, č. 30287/96, body 41–46; rozsudek ze dne 28. 10. 2003, Baars proti Nizozemsku, č. 44320/98, bod 21; rozhodnutí ze dne 6. 4. 2004, Capeau proti Belgiii, č. 42914/98; rozsudek ze dne 9. 11. 2004, Del Latte proti Nizozemsku, č. 44760/98, bod 30; rozsudek ze dne 28. 4. 2005, A. L. proti Německu, č. 72758/01, body 31–33; rozsudek ze dne 25. 4. 2006, Puig Panella proti Španelsku, č. 1483/02, bod 50; rozsudek ze dne 13. 6. 2010, Tendam proti Španělsku, č. 25720/05, body 31 a 36; rozsudek ze dne 18. 1. 2011, Bok proti Nizozemsku, č. 45482/06, body 37–48; a rozsudek ze dne 10. 4. 2012, Lorenzetti proti Itálii, č. 32075/09, bod 43);

(c) žádost osoby, která byla v minulosti obviněna, o náhradu nákladů na obhajobu (viz rozsudek ze dne 25. 8. 1987, Lutz proti Německu, č. 9912/82, body 56–57; rozsudek ze dne 26. 3. 1996, Leutscher proti Nizozemsku, č. 17314/90, bod 29; rozsudek ze dne 7. 3. 2006, Yassar Hussain proti Spojenému království, č. 8866/04, bod 19; a rozsudek ze dne 15. 12. 2011, Ashendon a Jones proti Spojenému království, č. 35730/07 a 4285/08, body 42 a 49);

(d) žádost osoby, která byla v minulosti obviněna, o náhradu škody způsobené nezákonným nebo nesprávným vyšetřováním nebo trestním stíháním (viz rozsudek ze dne 29. 6. 2006, Panteleyenko proti Ukrajině, č. 11901/02, bod 67; a rozsudek ze dne 21. 9. 2006, Grabchuk proti Ukrajině, č. 8599/02, bod 42);

(e) uložení občanskoprávní odpovědnosti za odškodnění oběti (viz rozsudek ze dne 11. 2. 2003, Ringvold proti Norsku, č. 34964/97, bod 36; rozsudek ze dne 11. 2. 2003, Y. proti Norsku, č. 56568/00, bod 39; rozsudek ze dne 15. 5. 2008, Orr proti Norsku, č. 31283/04, body 47–49; rozsudek ze dne 19. 4. 2011, Erkol proti Turecku, č. 50172/06, body 33 a 37; rozsudek ze dne 10. 1. 2012, Vulakh a ostatní proti Rusku, č. 33468/03, bod 32; rozsudek ze dne 7. 2. 2012, Diacenco proti Rumunsku, č. 124/04, bod 55; rozsudek ze dne 12. 4. 2012, Lagardère proti Francii, č. 18851/07, body 73 a 76; a rozsudek ze dne 19. 6. 2012, Constantin Florea proti Rumunsku, č. 21534/05, body 50 a 52);

(f) zamítnutí občanskoprávních nároků, které stěžovatel uplatnil vůči pojistitelům (viz rozhodnutí ze dne 13. 11. 2003, Lundkvist proti Švédsku, č. 48518/99; a rozhodnutí ze dne 8. 6. 2004, Reeves proti Norsku, č. 4248/02);

(g) vyživovací povinnost na základě rozhodnutí o svěření dítěte do péče poté, co se státní zastupitelství

rozhodlo nepodat obžalobu na rodiče za zneužívání dítěte (viz rozhodnutí ze dne 5. 7. 2005, O. L. proti Finsku, č. 61110/00);

(h) disciplinární otázky nebo otázky související se skončením pracovního poměru [viz rozhodnutí ze dne 13. 9. 2007, Moullet proti Francii, č. 27521/04; rozsudek ze dne 16. 10. 2008, Taliadorou a Stylianou proti Kypru, č. 39627/05 a 39631/05, bod 25; rozsudek ze dne 15. 7. 2010, Šikić proti Chorvatsku, č. 9143/08, body 42–47; a rozsudek ze dne 12. 4. 2011, Çelik (Bozkurt) proti Turecku, č. 34388/05, bod 34]; a

(i) odnětí práva stěžovatele na sociální bydlení (viz rozsudek ze dne 27. 9. 2007, Vassilios Stavropoulos proti Řecku, č. 35522/04, body 28–32).”

106. Přitom jasně uvedl, že po zastavení trestního stíhání presumpce neviny vyžaduje, aby neexistence trestního odsouzení osoby byla zachována v jakémkoli jiném řízení jakékoli povahy; a také že výrok zprošťujícího rozsudku musí být respektován jakýmkoli orgánem, který se přímo nebo nepřímo odvolává na trestní odpovědnost zúčastněné strany (viz Allen, cit. výše, bod 102, s tam uvedenými odkazy).

107. V letech, která uplynula od vydání rozsudku ve věci Allen, byl čl. 6 odst. 2 Úmluvy shledán použitelným mimo jiné v řízeních týkajících se:

(a) žádosti osoby, která byla v minulosti odsouzena, o odškodnění za justiční omyl po zrušení jejího odsouzení (viz rozhodnutí ze dne 3. 9. 2013, K. F. proti Spojenému království, č. 30178/09; rozhodnutí ze dne 12. 11. 2003, Adams proti Spojenému království, č. 70601/11; a rozhodnutí ze dne 12. 11. 2013, A. L. F. proti Spojenému království, č. 5908/12);

(b) uložení občanskoprávní odpovědnosti za náhradu škody ve vztahu k oběti, pokud byl obětí orgán veřejné moci (viz rozsudek ze dne 28. 5. 2020, Farzaliyev proti Ázerbájdžánu, č. 29620/07; a rozsudek ze dne 9. 3. 2023, Rigolio proti Itálii, č. 20148/09);

(c) uložení občanskoprávní odpovědnosti uhradit soudní poplatky oběti (viz rozsudek ze dne 3. 10. 2019, Fleischner proti Německu, č. 61985/12);

(d) konfiskace výnosů z trestné činnosti nebo majetku pocházejícího z trestné činnosti (rozsudek velkého senátu ze dne 28. 6. 2018, G.I.E.M. S.r.l. a ostatní proti Itálii, č. 1828/06 a 2 další);

(e) rozhodnutí o podmíněném propuštění odsouzeného (viz rozsudek ze dne 27. 3. 2014, Müller proti Německu, č. 54963/08);

(f) příkazu k zaplacení správních pokut (viz rozsudek ze dne 30. 4. 2015, Kapetanios a ostatní proti Řecku, č. 3453/12 a 2 další);

(g) obnovy trestního řízení poté, co Soud konstatoval porušení (viz rozsudek ze dne 16. 6. 2015, Dicle a Sadak proti Turecku, č. 48621/07);

(h) udělení amnestie (viz rozsudek ze dne 17. 1. 2017, Béres a ostatní proti Maďarsku, č. 59588/12 a 2 další; a rozsudek ze dne 20. 10. 2020, Felix Guţu proti Moldavsku, č. 13112/07);

(i) vyjádření soudu v době vynášení rozsudku (viz rozsudek ze dne 25. 1. 2018, Bikas proti Německu, č. 76607/13);

(j) odsouzení za opakované spáchání přestupku v době, kdy ještě probíhalo řízení o odvolání proti prvnímu přestupku (viz rozsudek ze dne 14. 3. 2019, Kangers proti Lotyšsku, č. 35726/10);

(k) nároku vzneseného pojišťovnou vůči pojištěnému řidiči (viz rozsudek ze dne 10. 12. 2020, Ilias

Papageorgiou proti Řecku, č. 44101/13); a

(l) exekučního řízení zahájeného daňovým orgánem (viz rozsudek ze dne 23. 10. 2014, Melo Tadeu proti Portugalsku, č. 27785/10).

108. Bez ohledu na povahu věci však Soud zastává názor, že hlavním cílem presumpce neviny v druhém aspektu je chránit osoby, které byly zproštěny obžaloby nebo jejichž trestní stíhání bylo zastaveno, před tím, aby s nimi úřední osoby a orgány veřejné moci jednaly, jako by byly ve skutečnosti vinny z trestného činu, který jim byl kladen za vinu (viz Allen, cit. výše, bod 94, včetně tam uvedených dalších odkazů; viz také mimo jiné Kapetanios a ostatní, cit. výše, bod 83; Dicle a Sadak, cit. výše, bod 54; a Bikas, cit. výše, bod 31). Je tomu tak proto, že tyto osoby jsou z pohledu práva nevinné a musí s nimi tak být i zacházeno (viz Allen, cit. výše, bod 103). V tomto rozsahu tedy zůstává presumpce neviny zachována i po skončení trestního řízení, aby bylo zajištěno, že pokud jde o obvinění, které nebylo prokázáno, bude respektována nevina dané osoby. Tento prvořadý zájem je základem přístupu Soudu k použitelnosti čl. 6 odst. 2 v těchto případech (*ibid*.).

109. V rámci druhého aspektu může být v sázce také pověst osoby a způsob, jakým ji vnímá veřejnost (viz Allen, cit. výše, bod 94 s dalšími v něm uvedenými odkazy).

B. Přijatelnost

(…)

2. Posouzení soudu

(a) Obecné zásady

120. Ve věci Allen (cit. výše, bod 99) Soud uvedl, že ve trojici dřívějších případů rozhodl ve prospěch použitelnosti čl. 6 odst. 2 Úmluvy navzdory neexistenci probíhajícího trestního řízení, protože rozhodnutí o nároku stěžovatelů na náhradu nákladů a odškodnění byla „důsledky a nezbytnými průvodními jevy“ nebo „přímým pokračováním“ ukončení trestního řízení (viz Englert, cit. výše, bod 35; Nölkenbockhoff, cit. výše, bod 35; a Lutz, cit. výše, bod 56). Podobně v pozdější sérii případů dospěl Soud k závěru, že rakouské právní předpisy a praxe „propojují obě otázky – trestní odpovědnost obviněného a právo na odškodnění – do takové míry, že rozhodnutí o druhé otázce lze považovat za důsledek a do jisté míry za průvodní jev rozhodnutí o první otázce“, což vedlo k použitelnosti čl. 6 odst. 2 na řízení o odškodnění (viz Sekanina, cit. výše, bod 22; Rushiti, cit. výše, bod 27; a Weixelbraun, cit. výše, bod 24).

(…)

122. Ve věci Allen však Soud rozhodl, že působnost čl. 6 odst. 2 v jeho druhém aspektu přesahuje tyto dvě kategorie (viz Allen, cit. výše, bod 98, uvedený v bodě 105 výše). Dále potvrdil, že kdykoli vyvstane otázka použitelnosti čl. 6 odst. 2 v souvislosti s následným řízením, musí stěžovatel prokázat existenci souvislosti mezi ukončeným trestním řízením a následným řízením. O takovou souvislost se pravděpodobně bude jednat např. tehdy, pokud následné řízení vyžaduje přezkoumání výsledku předchozího trestního řízení a zejména pokud ukládalo soudu analyzovat trestní rozsudek, provést přezkum nebo hodnocení důkazů v trestním spise, posoudit účast stěžovatele na některých nebo všech událostech vedoucích k obvinění z trestného činu nebo se vyjádřit k existujícím indiciím o možné vině stěžovatele (viz Allen, cit. výše, bod 104).

(…)

(b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

126. Vláda zdůraznila … , že rozhodování o žádosti o odškodnění podle § 133 odst. 1ZA zákona z roku 1988 je občanskoprávním a správním úkonem prováděným v samostatném neveřejném řízení před ministrem spravedlnosti (nikoli před soudem), který nevyžadoval, aby rozhodovací orgán zpochybňoval nevinu žadatele nebo podrýval osvobozující rozsudek. Rozhodovací orgán byl spíše povinen rozhodnout o odškodnění podle kritérií, která se zaměřovala pouze na konkrétní účinek nové nebo nově zjištěné skutečnosti, a nikoli na obecné posouzení viny nebo neviny.

127. Nicméně, ve věci Allen velký senát posuzoval režim podle § 133 zákona z roku 1988 (před jeho změnou v roce 2014) a na základě předložených důkazů se přesvědčil, že stěžovatelka prokázala existenci nezbytné souvislosti mezi trestním řízením a následným řízením o odškodnění. Důvodem byla skutečnost, že právě následné zrušení odsuzujícího rozsudku zakládalo právo požadovat odškodnění za justiční omyl (viz Allen, cit. výše, bod 108). Dále bylo nutné, aby ministr spravedlnosti a soudy v řízení o soudním přezkumu při zkoumání, zda byla splněna kumulativní kritéria uvedená v § 133, přihlédli k rozsudku vydaném OSTK. Teprve přezkoumáním tohoto rozsudku mohli zjistit, zda se zrušení odsuzujícího rozsudku zakládalo na nových důkazech a zda vedlo k justičnímu omylu (viz Allen, cit. výše, bod 107).

128. Zákon z roku 2014 vložil nový § 133 odst. 1ZA, podle kterého by žadatel měl nárok na odškodnění pouze tehdy, pokud by nová nebo nově zjištěná skutečnost nade vši pochybnost prokazovala, že se trestného činu nedopustil … Vláda neuvedla, že by režim § 133 byl změněn jiným podstatným způsobem. Řízení o odškodnění tak nadále vyžaduje přezkoumání výsledku předchozího trestního řízení a zejména rozsudku OSTK. Soud zdůrazňuje, že v řízení o odškodnění se rozhodovací orgán soustředí na dopad nové nebo nově zjištěné skutečnosti, což je aspekt, který může mít zásadní význam pro jakékoli posuzování podstaty věci, pokud by byl čl. 6 odst. 2 považován za použitelný. Je však také povinen provést hodnocení důkazů v nezbytném rozsahu, aby posoudil, zda tato skutečnost nade vši pochybnost prokázala, že žadatel trestný čin nespáchal …

129. Soud proto nevidí důvod, proč by se měl odchýlit od svého závěru ve věci Allen, pokud jde o použitelnost čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Předmětnou stížnost proto nelze zamítnout jako neslučitelnou *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy podle čl. 35 odst. 3 písm. a).

(c) Závěr o přijatelnosti

130. Soud poté, co shledal, že čl. 6 odst. 2 Úmluvy je použitelný na skutkové okolnosti tohoto případu, konstatuje, že stížnosti nejsou nepřijatelné z jiných důvodů. Musí být proto prohlášeny za přijatelné.

C. Věcné posouzení

(…)

Posouzení soudu

(a) Obecné zásady uvedené ve věci Allen

150. Velký senát popsal ve věci Allen přístup použitý v předchozích srovnatelných případech následovně:

„120. V dřívější věci Minelli, cit. výše, která se týkala příkazu ukládajícího stěžovateli povinnost uhradit náklady trestního stíhání po zastavení trestního stíhání, Soud stanovil použitelnou zásadu takto:

‚37. Podle názoru Soudu je presumpce neviny porušena, pokud soudní rozhodnutí týkající se obviněného vyjadřuje názor, že je vinen, aniž by mu byla předtím prokázána vina podle zákona, a zejména aniž by měl

možnost uplatnit své právo na obhajobu. Může tomu tak být i v případě, že neexistuje žádné formální rozhodnutí; stačí, že existuje odůvodnění, které naznačuje, že soud považuje obviněného za vinného …'

121. V prvních případech, s nimiž byl Soud konfrontován a které se týkaly žádostí osoby, která byla v minulosti obviněna, o odškodnění nebo o náhradu nákladů na obhajobu, vycházel ze zásady uvedené v rozsudku ve věci Minelli, přičemž vysvětlil, že rozhodnutí, jímž bylo po skončení řízení odmítnuto odškodnění za vazbu a náhrada nezbytných nákladů a výdajů obviněného, může vyvolat otázku podle čl. 6 odst. 2, pokud podpůrné odůvodnění, které nelze oddělit od výrokové části rozhodnutí, v podstatě znamená stanovení viny obviněného, aniž by mu byla předtím vina prokázána podle zákona, a zejména aniž by měl možnost uplatnit právo na obhajobu (viz Englert, cit. výše, bod 37; Nölkenbockhoff, cit. výše, bod 37; a Lutz, cit. výše, bod 60). Všechny tři případy se týkaly předchozích trestních řízení, která skončila zastavením, nikoli zproštěním viny. Soud neshledal porušení čl. 6 odst. 2 a vysvětlil, že vnitrostátní soudy popsaly „stav podezření" a že jejich rozhodnutí neobsahovala žádný závěr o vině.

122. V pozdějším rozsudku ve věci Sekanina Soud rozlišil mezi případy, kdy bylo trestní stíhání zastaveno, a případy, kdy byl vynesen konečný zprošťující rozsudek, a objasnil, že vyslovení podezření ohledně neviny obviněného je myslitelné, pokud ukončení trestního řízení nevede k rozhodnutí o odůvodněnosti obvinění, ale že již není přípustné dovolávat se takových podezření, jakmile se zprošťující rozsudek stane konečným (Sekanina, cit. výše, bod 30). Zdá se tedy, že zásada plynoucí z věci Sekanina se snaží omezit zásadu stanovenou ve věci Minelli na případy, kdy bylo trestní stíhání zastaveno. Judikatura ukazuje, že v posledně uvedených případech je jako použitelná obecná zásada důsledně citována zásada plynoucí z věci Minelli (viz Leutscher, bod 29; Mulaj a Sallahi; Baars, body 26–27; Capeau, bod 22; A. L. proti Německu, bod 31; Panteleyenko, bod 67; a Grabchuk, bod 42, všechny cit. výše). Rozlišení provedené ve věci Sekanina mezi zastaveními a zprošťujícími rozsudky bylo použito ve většině případů týkajících se zprošťujících rozsudků, které následovaly po věci Sekanina (viz např. Rushiti, cit. výše, bod 31; rozsudek ze dne 10. 7. 2001, Lamanna proti Rakousku, č. 28923/95, bod 38; Weixelbraun, cit. výše, bod 25; O. proti Norsku, cit. výše, bod 39; rozsudek ze dne 11. 2. 2003, Hammern proti Norsku, č. 30287/96, bod 47; rozsudek ze dne 7.3.2006, Yassar Hussain proti Spojenému království, č. 8866/04, body 19 a 23; rozsudek ze dne 13. 6. 2010, Tendam proti Španělsku, č. 25720/05, body 36–41; Ashendon a Jones, cit. výše, body 42 a 49; a Lorenzetti, cit. výše, body 44–47; ale porovnej a srovnej s Del Latte a Bok, oba cit. výše).

123. V případech občanskoprávních nároků na odškodnění podaných oběťmi bez ohledu na to, zda trestní stíhání skončilo zastavením nebo zproštěním, Soud zdůraznil, že ač by sice v občanskoprávním řízení o odškodnění zproštění trestní odpovědnosti mělo být respektováno, nemělo by bránit shledání občanskoprávní odpovědnosti za náhradu škody vyplývající z týchž skutečností na základě méně přísného důkazního břemene. Pokud by však vnitrostátní rozhodnutí o odškodnění obsahovalo výrok o přičítání trestní odpovědnosti žalovanému, vznikla by situace spadající do působnosti čl. 6 odst. 2 Úmluvy (viz Ringvold, cit. výše, bod 38; Y. proti Norsku, cit. výše, body 41–42; rozsudek ze dne 15. 5. 2008, Orr proti Norsku, č. 31283/04, body 49 a 51; a Diacenco, cit. výše, body 59–60). Tento přístup byl uplatňován i v případech občanskoprávních nároků podaných stěžovateli, kteří byli zproštěni viny, proti pojistitelům (viz Lundkvist a Reeves, oba cit. výše).

124. V případech týkajících se disciplinárních řízení Soud připustil, že nedochází k automatickému porušení čl. 6odst. 2, pokud byl stěžovatel shledán vinným z disciplinárního deliktu vyplývajícího ze stejných skutkových okolností jako předchozí trestní obvinění, které nevyústilo v odsouzení. Zdůraznil, že disciplinární orgány byly oprávněny a schopny nezávisle zjišťovat skutkové okolnosti projednávaných případů a že znaky skutkových podstat trestných činů a disciplinárních deliktů nebyly totožné (viz rozsudek ze dne 14. 1. 2010, Vanjak proti Chorvatsku, č. 29889/04, body 69–72; a rozsudek ze dne 15. 7. 2010, Šikić proti Chorvatsku, č. 9143/08, body 54–56).

125. Z výše uvedeného rozboru judikatury Soudu podle čl. 6 odst. 2 vyplývá, že neexistuje jednotný přístup k určení okolností, za nichž dojde k porušení tohoto článku v rámci řízení, které následuje po skončení trestního řízení. Jak vyplývá ze stávající judikatury Soudu, bude hodně záležet na povaze a kontextu řízení, v němž bylo napadené rozhodnutí přijato.

126. Ve všech případech a bez ohledu na použitý přístup bude mít při posuzování slučitelnosti rozhodnutí a jeho odůvodnění s čl. 6 odst. 2 zásadní význam jazyk, který rozhodovací orgán použil (viz např. Y. proti Norsku,

cit. výše, body 43–46; O. proti Norsku, cit. výše, body 39–40; Hammern, cit. výše, body 47–48; Baars, cit. výše, body 29–31; Reeves, cit. výše; Panteleyenko, cit. výše, bod 70; Grabchuk, cit. výše, bod 45; a rozsudek ze dne 24. 5. 2011, Konstas proti Řecku, č. 53466/07, bod 34). Proto v případě, kdy vnitrostátní soud rozhodl, že je ‚jednoznačně pravděpodobné', že stěžovatel ‚spáchal trestné činy … z nichž byl obviněn', Soud shledal, že překročil hranice civilního soudu, a tím zpochybnil správnost zprošťujícího rozsudku (viz Y. proti Norsku, cit. výše, bod 46; viz také Orr, cit. výše, bod 51; a Diacenco, cit. výše, bod 64). Stejně tak v případech, kdy vnitrostátní soud uvedl, že trestní spis obsahuje dostatek důkazů k prokázání spáchání trestného činu, bylo konstatováno, že použitá formulace porušuje presumpci neviny (viz Panteleyenko, cit. výše, bod 70). V případech, kdy rozsudek Soudu výslovně zmiňoval nerozptýlení podezření z trestní viny, bylo konstatováno porušení čl. 6 odst. 2 (viz např. Sekanina, cit.výše, body 29–30; a Rushiti, cit. výše, body 30–31). Nicméně s ohledem na povahu a kontext konkrétního řízení nemusí být ani použití některých nešťastných výrazů rozhodující (viz bod 125 výše). Judikatura Soudu obsahuje několik příkladů případů, kdy nebylo shledáno porušení čl. 6 odst. 2, přestože jazyk použitý vnitrostátními orgány a soudy byl kritizován (viz Reeves, cit. výše; a A. L. proti Německu, cit. výše, body 38–39)."

(b) Použití těchto obecných zásad ve věcech následujících po rozsudku ve věci Allen

151. Soud se převážně řídil přístupem uvedeným v rozsudku ve věci Allen, pokud jde o tři různé skupiny jeho judikatury týkající se druhého aspektu, o nichž se hovoří v bodech 120–124 tohoto rozsudku: (1) otázky nákladů a nároky osob, které byly v minulosti obviněny z trestného činu, na náhradu škody, přičemž je rozlišováno mezi: a) řízeními, která následovala po zproštění obžaloby; a b) řízeními, která následovala po zastavení trestního stíhání (viz Allen, body 120 a 122); (2) případy občanskoprávních nároků na odškodnění podaných oběťmi (*ibid*., bod 123); a (3) případy týkající se disciplinárních řízení (*ibid*., bod 124).

152. Při zkoumání argumentace v rámci disciplinárního řízení, které skončilo propuštěním zaměstnance, jenž byl zproštěn obvinění z trestného činu majícího původ ve stejných skutkových okolnostech, nebo v případě, kdy bylo trestní stíhání zastaveno, je pro Soud i nadále určujícím kritériem přístup shrnutý v rozsudku ve věci Allen (cit. výše, bod 124); tedy zda napadené odůvodnění představovalo přičítání viny za trestný čin (viz rozsudek ze dne 13. 4. 2021, Istrate proti Rumunsku; č. 44546/13, ve vztahu k zastavení; a rozsudek ze dne 23. 1. 2018, Güç proti Turecku, č. 15374/11; a rozsudek ze dne 18. 10. 2016, Alkaşı proti Turecku, č. 21107/07, ve vztahu ke zproštění).

153. Obdobně, pokud jde o případy týkající se občanskoprávních nároků na odškodnění podaných oběťmi, Soud i nadále zastává stanovisko, že bez ohledu na to, zda trestní stíhání skončilo zastavením nebo zproštěním obžaloby, je třeba v občanskoprávním řízení o odškodnění respektovat zproštění trestní odpovědnosti, což by však nemělo bránit vzniku občanskoprávní odpovědnosti za náhradu škody vyplývající z týchž skutečností na základě méně přísného důkazního břemene, pokud vnitrostátní rozhodnutí o náhradě škody neobsahuje vyjádření přičítající trestní odpovědnost žalované straně. V takových případech stěžovatelé zpravidla brojili proti konkrétní formulaci v rozhodnutí, která vyvolala pochybnosti o jejich nevině. Ačkoli to přesně neodráží stížnosti stěžovatelů v tomto případě, následující rozhodnutí jsou přesto hodna pozornosti.

(i) Ve věcech Pasquini proti San Marinu (č. 2) (rozsudek ze dne 20. 10. 2020, č. 23349/17) a Farzaliyev (cit. výše) Soud považoval shledání občanskoprávní odpovědnosti za náhradu škody po zastavení trestního stíhání za promlčené. V obou případech bylo napadené odůvodnění shledáno neslučitelným s čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Ve věci Pasquini (č. 2) (cit. výše) tomu bylo proto, že příslušný soud jednoznačně prokázal, že stěžovatel svým jednáním naplnil skutkovou podstatu trestných činů, z nichž byl obviněn, a že se těchto činů dopustil úmyslně, zatímco v případě Farzaliyev (cit. výše) tomu bylo proto, že odůvodnění odráželo názor, že byl spáchán trestný čin a že stěžovatel je ze spáchání tohoto trestného činu vinen.

(ii) Naproti tomu ve věci Fleischner (cit. výše), v níž Soud posuzoval občanskoprávní odpovědnost za náhradu škody po zastavení trestního stíhání, nebylo shledáno porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy, neboť formulace použité vnitrostátními soudy nemohly být rozumně vykládány jako přičítání trestní odpovědnosti stěžovateli. Ačkoli se některé prvky podmínek občanskoprávní odpovědnosti překrývaly s těmi zakládajícími trestní odpovědnost, občanskoprávní soudy musely rozhodovat o nároku na náhradu škody na základě deliktního práva [*tort law – pozn. překladatele*] v jiném zákonném rámci než v rámci trestního řízení.

(iii) Ve věcech N. A. proti Norsku (cit. výše), Ilias Papageorgiou (cit. výše), Marinoni proti Itálii (rozsudek ze dne 18. 11. 2021, č. 27801/12), a Benghezal proti Francii (rozsudek ze dne 24. 3. 2022, č. 48045/15) se Soud zabýval shledáním občanskoprávní odpovědnosti poskytnout odškodnění oběti v návaznosti na zproštění obžaloby z trestných činů v souvislosti s týmiž skutečnostmi. V těchto případech dospěl k závěru, že odůvodnění ve vztahu k odškodnění neobsahovalo přičítání trestní viny a že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 2. Oproti tomu ve věci Cleve proti Německu (rozsudek ze dne 15. 1. 2015, č. 48144/09) Soud rozhodl, že odůvodnění krajského soudu se rovnalo závěru, že stěžovatel je vinen z trestných činů, ze kterých byl obviněn.

154. Stejně tak je důležité, že ukončení řízení zprošťujícím rozsudkem nebylo shledáno jako bránící konfiskaci finančních prostředků, které byly nezákonné v důsledku trestných činů, jež nebyly přičteny zproštěné osobě, ale třetí osobě (viz rozsudek ze dne 8. 10. 2019, Balsamo proti San Marinu, č. 20319/17 a 21414/17); nebo uložení povinnosti zaplatit správní pokuty (viz Kapetanios, cit. výše, kde však bylo porušení shledáno na základě skutkových okolností případu, neboť správní soudy při zamítnutí odvolání stěžovatelů proti pokutám měly za to, že se dopustili přestupků, kterých byli předtím zproštěni).

155. Podíváme-li se tedy na případy po rozsudku ve věci Allen, které se týkaly otázek nákladů řízení a nároků na odškodnění ze strany osoby, která byla v minulosti obviněna, po *zastavení* trestního stíhání (případy spadající do druhé větve první skupiny uvedené výše), Soud v souladu s judikaturou ve věcech Minelli, Englert a Nölkenbockhoff (všechny cit. výše) přikládal rozhodující význam tomu, zda napadené rozhodnutí o nároku zahrnovalo potvrzení trestní viny [viz rozsudek ze dne 9. 3. 2023, Rigolio proti Itálii, č. 20148/09, kde trestní stíhání stěžovatele bylo zastaveno z důvodu promlčení a v občanskoprávním řízení o náhradu škody, které proti němu vedla oběť (v daném případě obec Besozzo) mu byla uložena povinnost uhradit náklady řízení z důvodů, které, při zvážení souvislostí, nenasvědčovaly tomu, že by se skutečně dopustil trestného činu].

156. Poněkud problematičtější jsou však případy týkající se nákladů řízení a nároků na odškodnění ze strany osoby, která byla v minulosti obviněna, po zproštění obžaloby (případy spadající do první větve první skupiny). Tato věc nabízí Soudu příležitost přehodnotit tuto část své judikatury.

(c) Přístup, který je třeba zaujmout v případech týkajících se druhého aspektu čl. 6 odst. 2

157. Ve věci Sekanina (cit. výše) Soud v souvislosti s nárokem osoby, která byla v minulosti obviněna, na náhradu nákladů a odškodnění po zproštění obžaloby (věc spadající pod první větev první slupiny) rozhodl, že vyslovení podezření ohledně neviny obviněného je myslitelné, pokud ukončení trestního řízení nevede k rozhodnutí o odůvodněnosti obvinění, ale není již přípustné dovolávat se takových podezření, jakmile se zproštění obžaloby stane konečným (viz Sekanina, cit. výše, bod 30). V projednávané věci však velký senát považuje za nezbytné znovu posoudit, zda je zachování tohoto rozdílu – a tedy poskytování vyšší úrovně ochrany podle druhého aspektu čl. 6 odst. 2 Úmluvy osobě, která byla zproštěna obžaloby než osobě, proti níž bylo trestní stíhání zastaveno – nadále důvodné.

158. Ačkoli se na první pohled může zdát, že zastavení trestního stíhání nemá stejný očišťující účinek

jako zprošťující rozsudek, při bližším pohledu je skutečnost mnohem složitější a méně jednoznačná. Trestní řízení může být zastaveno, protože jednoduše není dostatek důkazů pro trestní stíhání (viz např. McCann a Healy, cit. výše). Na druhou stranu u osob, proti nimž existuje dostatek důkazů pro trestní stíhání (a možná i pro odsouzení), může být stíhání zastaveno nebo mohou být zproštěny obžaloby na základě formalit (viz např. G.I.E.M. S.r.l. a ostatní, cit. výše). Zdá se, že neexistuje žádný rozumný důvod, proč by měly být v příznivějším postavení jen proto, že jejich případy skončily zprošťujícím rozsudkem.

159. Význam zastavení se navíc může lišit v jednotlivých případech a také v různých právních řádech. Ve věci Lähteenmäki proti Estonsku (rozsudek ze dne 21. 6. 2016, č. 53172/10, bod 49) vzal Soud v úvahu specifický kontext zastavení trestního stíhání podle § 202 trestního řádu, který vyžadoval, aby byl spáchán trestný čin, u něhož je vina obviněného zanedbatelná. Zastavení podle tohoto ustanovení sice neznamenalo odsouzení nebo zproštění viny, Soud ovšem poznamenal, že přesto mělo určitý usvědčující účinek. Podobně v San Marinu nemohlo být stíhání zastaveno jako promlčené, pokud byl soudce přesvědčen, že obžalovaný trestný čin nespáchal [viz Pasquini (č. 2), cit. výše, bod 24]. V Rumunsku i Estonsku byl navíc nutný souhlas obviněného (a tedy jeho vzdání se meritorního posouzení) (viz rozsudek ze dne 23. 6. 2015, Caraian proti Rumunsku, č. 34456/07, body 42 a 76; a Lähteenmäki, cit. výše, body 19 a 47–48). Na druhou stranu v některých zemích, např. ve Spojeném království, může státní zastupitelství řízení zastavit, pokud neexistuje dostatek důkazů pro trestní stíhání … Pokud se tak stane, obžalovaný nebude mít možnost být zproštěn, protože důkazy proti němu byly příliš slabé na to, aby se věc vůbec dostala před soud, a přesto by zásada rozvedená ve věci Sekanina (cit. výše, bod 30) naznačovala, že pokud by uplatnil nárok na náhradu škody vůči státu, uplatnila by se presumpce neviny méně přísně, než kdyby existoval dostatek důkazů, aby se věc dostala před soud, ale soud by skončil zprošťujícím rozsudkem.

160. Je třeba připomenout, že ve věci Allen (která se stejně jako věc Sekanina týkala nároku osoby, která byla v minulosti obviněna, na náhradu škody vůči státu) velký senát nepovažoval za vhodné zachovat jasné rozlišení mezi zastavením a zproštěním, jak bylo stanoveno v rozsudku ve věci Sekanina. (…)

161. Poté, co velký senát konstatoval, že zproštění stěžovatelky v případu Allen sdílí více rysů, které se vyskytují v případech, kdy bylo trestní stíhání zastaveno, neshledal porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy v jeho druhém aspektu, neboť nebylo možno říci, že by jazyk použitý vnitrostátními soudy, posouzený v kontextu činnosti, kterou byly povinny provést podle vnitrostátního práva, zpochybnil zproštění stěžovatelky nebo že by s ní zacházel způsobem neslučitelným s její nevinou (viz Allen, cit. výše, bod 134). Jinými slovy, Soud, který v podstatě vycházel z kritérií platných pro zastavení, jak byla vymezena ve věci Minelli a následně uplatněna ve věcech Englert, Nölkenbockhoff a Lutz (posledně uvedená judikatura byla výslovně zmíněna v klíčové pasáži v bodě 127 rozsudku ve věci Allen), shledal, že napadené odůvodnění neodráželo názor, že stěžovatelka je vinna trestnými činy, ve vztahu k nimž bylo její odsouzení zrušeno. Ačkoli rozsudek ve věci Allen neznamenal výslovný odklon od existující judikatury, přesto znamenal významné upřesnění, pokud jde o to, za jakých okolností by byl Soud ochoten přiznat zvýšenou úroveň ochrany presumpce neviny, kterou může osoba, která byla zproštěna, odvozovat z druhého aspektu čl. 6 odst. 2 Úmluvy. V souladu s výše uvedeným přístupem byly tři podobné stížnosti proti Spojenému království prohlášeny za nepřijatelné (viz K. F. proti Spojenému království; Adams proti Spojenému království; a A. L. F. proti Spojenému království, všechny cit. výše …).

162. Ve skutečnosti je pravděpodobné, že mnoho případů spadá do této šedé zóny. (…)

163. Navíc, zatímco rozdíl mezi zastavením a konečným zproštěním ve věci samé byl shledán ve věcech týkajících se nákladů řízení a nároků na náhradu škody ze strany osob, které byly v minulosti obviněny (věci spadající do první skupiny judikatury Soudu) (viz bod 151 výše), takové rozlišení

nebylo uplatněno ani ve věcech týkajících se občanskoprávních nároků na odškodnění podaných oběťmi, ani ve věcech týkajících se disciplinárních řízení (druhá a třetí skupina judikatury) (viz bod 151 výše), ani ve všech ostatních věcech druhého aspektu, které nelze jednoduše zařadit do žádné ze tří výše uvedených skupin judikatury (viz body 105 a 107 výše). V souvislosti s případy občanskoprávních nároků na odškodnění podaných oběťmi (druhá skupina) Soud výslovně potvrdil, že bez ohledu na to, zda trestní řízení skončilo zastavením nebo zproštěním, by osvobození od trestní odpovědnosti nemělo bránit shledání občanskoprávní odpovědnosti za náhradu škody oběti vyplývající z týchž skutečností na základě méně přísného důkazního břemene. Pokud by tomu tak nebylo, měl by čl. 6 odst. 2 nežádoucí účinek spočívající v tom, že by zprošťující rozsudek v trestním řízení znemožnil oběti žádat odškodnění podle občanského deliktního práva [*civil law of tort – pozn. překladatele*], což by znamenalo svévolné a nepřiměřené omezení jejího práva na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz Fleischner, cit. výše, bod 61). To by opět mohlo poskytnout osobě, která byla zproštěna obžaloby z trestného činu, ale která by mohla být považována za odpovědnou podle občanskoprávního důkazního standardu, neoprávněnou výhodu spočívající v tom, že by se vyhnula jakékoli odpovědnosti za své jednání (viz N. A. proti Norsku, cit. výše, bod 40). Podobné úvahy platí i pro případy týkající se disciplinárních řízení (třetí skupina) (viz např. věci uvedené v bodě 152 výše).

164. Soud není přesvědčen, že by měla být zachována vyšší úroveň ochrany presumpce neviny ve věcech týkajících se nároků osob, které byly v minulosti obviněny, na náhradu nákladů a náhradu škody po zproštění obžaloby (věci spadající do první větve první skupiny), než ve věcech, které nespadají do této úzké kategorie. Obecně platí, že případy týkající se nároků osob, které byly v minulosti obviněny, na náhradu nákladů a náhradu škody, se týkají škody, za kterou odpovídá stát, zatímco zbývající skupiny se týkají povinností zproštěné osoby vůči ostatním členům společnosti, ať už se jedná o fyzickou nebo právnickou osobu nebo o státní orgány. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že čl. 6 odst. 2 nezaručuje osobě obviněné z trestného činu právo na náhradu za zákonnou vazbu nebo náhradu nákladů v případě, že je stíhání následně zastaveno nebo skončí zproštěním. Stejně tak toto ustanovení nezaručuje osobě, která byla zproštěna obžaloby z trestného činu, právo na odškodnění za justiční omyl jakéhokoli druhu (viz Allen, cit. výše, bod 82).

165. Z právního hlediska je proto obtížné odůvodnit, proč se v jedné kategorii případů spoléhat na rozlišování mezi zproštěním a zastavením, ale v jiných nikoli. Existují samozřejmě důležité důvody pro to, aby zprošťující rozsudek nebránil např. přiznání odškodnění oběti nebo ochraně ohroženého dítěte. Neexistuje však žádný zřejmý právní důvod pro to, aby se zvýšená ochrana vztahovala na malou podmnožinu případů týkající se druhého aspektu. Takový postup by dokonce mohl vést k neslučitelným následkům v rámci řízení následujících po zproštění obžaloby, která by na jedné straně vedla oběť požadující občanskoprávní odškodnění od zproštěné osoby, a na druhé straně zproštěná osoba proti státu z titulu náhrady škody způsobené trestním stíháním nebo nákladů na obhajobu.

166. Soud uznává, že se očišťující účinek zprošťujícího rozsudku odráží v samotné Úmluvě. Zatímco konečné zproštění obžaloby znamená, že obviněný nemůže být znovu obviněn, stíhán a odsouzen za stejný trestný čin (viz čl. 4 Protokolu č. 7; podrobněji k významu slova „konečný“ viz body 22 a 29 důvodové zprávy), zastavení stíhání nutně nebrání jeho opětovnému zahájení (viz Capeau, cit. výše, bod 25; viz též McCann a Healy, cit. výše, bod 110). Navíc se zdá, že řada smluvních států upravila své systémy odškodňování tak, aby byly v souladu s judikaturou ve věci Sekanina … Ve světle úvah uvedených v předchozích odstavcích však Soud již není přesvědčen, že rozhodnutí přijatá příslušnými orgány o žádosti osoby, která byla v minulosti obviněna, o náhradu škody nebo nákladů na obhajobu po zproštění obžaloby mají takové specifické rysy, které by odůvodňovaly vyšší úroveň ochrany presumpce neviny podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy než ta, která se vztahuje na osobu, vůči níž bylo trestní stíhání zastaveno.

167. Soud se proto domnívá, že zachování tohoto rozlišení již není nutné ani žádoucí.

168. Proto od teď, bez ohledu na povahu následných souvisejících řízení a bez ohledu na to, zda trestní řízení skončilo zproštěním nebo zastavením, rozhodnutí a odůvodnění vnitrostátních soudů nebo jiných orgánů v těchto následných souvisejících řízeních, pokud jsou posuzována jako celek a v kontextu činnosti, kterou jim ukládá vnitrostátní právo, budou porušovat čl. 6 odst. 2 Úmluvy v jeho druhém aspektu, pokud by znamenala přičítání trestní odpovědnosti stěžovateli. Přičítat někomu trestní odpovědnost znamená vyjádřit názor, že je vinen ze spáchání trestného činu dle trestněprávního důkazního standardu (viz, *mutatis mutandis*, Minelli, cit. výše, bod 37; a Bikas, cit. výše, bod 44), a tím naznačovat, že trestní řízení mělo být rozhodnuto jinak.

169. Tento přístup odráží skutečnost, že na vnitrostátní úrovni mohou být soudci mimo trestní rámec povinni rozhodovat ve věcech vyplývajících ze stejných skutečností, na nichž bylo založeno předchozí trestní obvinění, které nevedlo k odsouzení. Ochrana poskytovaná čl. 6 odst. 2 v jeho druhém aspektu by neměla být vykládána tak, že brání vnitrostátním soudům v následném řízení – v němž, v souladu s příslušnými ustanoveními vnitrostátního práva, vykonávají jinou funkci než trestní soudce – zabývat se stejnými skutečnostmi, o nichž bylo rozhodnuto v předchozím trestním řízení, pokud přitom dotyčné osobě nepřičítají trestní odpovědnost. Na osobu, která byla zproštěna obžaloby nebo jejíž trestní stíhání bylo zastaveno, se i nadále vztahují běžná vnitrostátní pravidla týkající se důkazů a důkazního standardu mimo trestní řízení.

(d) Použití těchto zásad na projednávané věci

170. Stěžovatelé tvrdí, že test uvedený v § 133 odst. 1ZA zákona z roku 1988 je sám o sobě neslučitelný s čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Nestěžují si na formulace použité ministrem spravedlnosti nebo vnitrostátními soudy, ani nepoukazují na žádné konkrétní formulace ve vnitrostátních rozhodnutích, které by mohly být problematické ve vztahu k druhému aspektu čl. 6 odst. 2. Těžiště jejich stížnosti tedy spočívá v činnosti, kterou měl ministr spravedlnosti podle vnitrostátního práva provést – a sice v určení, zda mají stěžovatelé v rámci neveřejného občanskoprávního a správního řízení nárok na odškodnění za justiční omyl, protože nové nebo nově zjištěné skutečnosti, které byly důvodem pro zrušení jejich odsouzení, nade vši pochybnost prokazovaly, že se trestných činů nedopustili.

171. Na rozdíl od prvního aspektu, v němž presumpce neviny působí jako procesní záruka, v rámci druhého aspektu je její úlohou ochrana osob, které byly zproštěny obžaloby z trestného činu nebo jejichž trestní stíhání bylo zastaveno, před tím, aby s nimi úřední osoby a orgány veřejné moci jednaly, jako by byly ve skutečnosti vinny z trestného činu, který jim byl kladen za vinu (viz bod 108 výše; viz také Allen, cit. výše, bod 94). V důsledku toho by v případě, jako je tento, došlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy pouze tehdy, pokud by samotné odmítnutí odškodnění s odkazem na výše uvedený test přičítalo stěžovatelům trestní odpovědnost.

172. Před tím, než se Soud zaměří na tuto otázku, je důležité zopakovat, že čl. 6 odst. 2 Úmluvy nezaručuje osobě, jejíž trestní odsouzení bylo zrušeno, právo na odškodnění za justiční omyl (viz Allen, cit. výše, bod 82, s dalšími odkazy tam uvedenými; viz též bod 164 výše). Článek 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě stanoví právo na odškodnění, pokud jsou splněny určité podmínky, ale jak uvádí důvodová zpráva k Protokolu č. 7, jeho účelem není poskytnout právo na odškodnění, pokud tyto předpoklady nejsou splněny … Spojené království každopádně Protokol č. 7 nepodepsalo ani k němu nepřistoupilo … Ačkoli čl. 3 Protokolu č. 7 nepředstavuje *lex specialis* vylučující použití čl. 6 odst. 2 Úmluvy na nároky na odškodnění za justiční omyl (viz Allen, cit. výše, bod 105), je nepochybné, že tento článek nelze vykládat tak, že zakládá právo na takové odškodnění vůči smluvním státům, jako je Spojené království, které Protokol č. 7 neratifikovaly. Kromě toho v případě podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy není úkolem Soudu definovat „justiční omyl“, když tak nečiní čl. 3 Protokolu č. 7. Jak objasňuje důvodová zpráva k Protokolu č. 7 … , pokud jsou splněny předpoklady uvedené v tomto

článku, má být odškodnění vyplaceno „podle práva nebo praxe dotčeného státu“. Žalovaný stát se tedy mohl svobodně rozhodnout, jak pro tyto účely „justiční omyl“ definovat, a tím stanovit legitimní rámec pro určení, kdo z širší skupiny osob, jejichž odsouzení bylo zrušeno na základě podaného opravného prostředku, by měl mít nárok na odškodnění … za předpokladu, že tento rámec nebyl stanoven tak, aby odmítnutí odškodnění samo o sobě přičítalo neúspěšnému žadateli trestní vinu.

173. Ve věci Allen byl Soud vyzván pouze k posouzení argumentace použité vnitrostátními soudy a orgány, nikoliv zákonného testu (viz Allen, cit. výše, bod 78). Poznamenal nicméně, že „důležité bylo především“ to, že „rozsudky vrchního soudu a odvolacího soudu nevyžadovaly, aby stěžovatelka splnila test lorda Steyna spočívající v prokázání její neviny“.

174. Ve věci R(Adams) Nejvyšší soud objasnil definici „justičního omylu“, přičemž většina rozhodla, že zahrnuje nejen případy, kdy nové důkazy jasně ukazují, že obžalovaný není vinen z trestného činu, za který byl odsouzen (kategorie 1), ale také případy, kdy nové důkazy natolik zpochybňují stávající důkazy proti obžalovanému, že na nich nelze založit odsouzení (kategorie 2 …). Jak v projednávané věci zdůraznil lord Reed (v bodě 161 rozsudku Nejvyššího soudu) „prohlášení lorda Steyna ve věci Mullen, že výraz ‚justiční omyl‘ v § 133 zákona z roku 1988 je omezen na případy, kdy obžalovaný prokazatelně není vinen ze spáchání trestných činů, za které byl odsouzen … , bylo následně většinou tohoto soudu ve věci [R]Adams odmítnuto.“

175. Při následném posuzování stížnosti podané panem Adamsem namítajícím porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy (Adams proti Spojenému království a také stížnost podaná A. L. F. proti Spojenému království, obě cit. výše) se Soud zabýval přímo slučitelností zákonného testu, jak jej vyložil Nejvyšší soud ve věci R(Adams). Konstatoval, že kritéria uvedená v § 133 neobsahují nic, co by zpochybňovalo nevinu zproštěné osoby, a že samotná právní úprava nevyžadovala posuzování trestní viny žadatele … Proto nemohl být § 133 v tehdejším znění považován za neslučitelný s čl. 6 odst. 2 (Adams, cit. výše, bod 39; a A. L. F., cit. výše, bod 22). Dále uvedl, že, jak vysvětlil lord Phillips, test pro určení, zda došlo k justičnímu omylu, by byl splněn, pokud by nová skutečnost natolik zpochybnila důkazy proti obžalovanému, že by na ní nebylo možné založit odsouzení, a tento test byl obecně většinově schválen dalšími čtyřmi soudci … Použití testu nezpochybnilo zproštění stěžovatelů ani s nimi nezacházelo způsobem, který by byl v rozporu s jejich nevinou. Neukládal vnitrostátním soudům povinnost vyjádřit se k tomu, zda na základě důkazů, které byly k dispozici v odvolacím řízení, měli být stěžovatelé zproštěni viny nebo odsouzeni, ani nepožadoval, aby se soudy vyjádřily k tomu, zda důkazy svědčí o jejich vině či nevině …

176. V rámci tohoto závěru Soud podotknul, že se v rozsudku Nejvyššího soudu ve věci R(Adams) objevily zmínky o otázce neviny. Ačkoli dle Soudu bylo „nešťastné“, že některé formulace použité v rozsudku Nejvyššího soudu mohly u stěžovatelů vyvolat zmatek a nežádoucí dojem ohledně standardu požadovaného pro odškodnění, ve světle jasného testu formulovaného lordem Phillipsem se domníval, že každému budoucímu žadateli musí být zřejmé, že otázky viny a neviny jsou pro řízení zahájené podle §133 zákona z roku 1988 irelevantní … Obdobně ve věci A. L. F. proti Spojenému království Soud považoval odkaz na „nevinu“ v zamítavém dopise za „nešťastný a zbytečný“ a uvedl, že „aby se předešlo jak možným mylným představám budoucích žadatelů podle § 133, tak jakémukoli náznaku, že se do hry dostává presumpce neviny podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy, bylo by rozumnější se takovým formulacím v budoucích rozhodnutích vydaných podle tohoto ustanovení zcela vyhnout“ …

177. Podle nového § 133 odst. 1ZA zákona z roku 1988 přísluší ministru spravedlnosti rozhodnout, zda nová nebo nově zjištěná skutečnost, která vedla ke zrušení odsouzení, nade vši pochybnost prokazovala, že daná osoba trestný čin nespáchala … Původní znění novelizovaného § 133 odst. 1ZA vyžadovalo, aby nová nebo nově zjištěná skutečnost nade vši pochybnost prokazovala, že daná osoba „nebyla z trestného činu vinná“, to však bylo v průběhu legislativního procesu změněno na „trestný čin nespáchala“ z důvodu obav z možného porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy v návaznosti na rozsudek

Soudu ve věci Allen a také na senátní rozhodnutí o přijatelnosti ve věcech Adams proti Spojenému království, A. L. F. proti Spojenému království a K. F. proti Spojenému království (všechna cit. výše) …

178. V souladu s přístupem uvedeným v bodě 168 výše musí Soud v projednávané věci zodpovědět otázku, zda odmítnutí odškodnění přičítá stěžovatelům trestní odpovědnost.

179. Zaprvé, ačkoli se zdá, že test uvedený v § 133 odst. 1ZA je srovnatelný s testem kategorie 1, jak byl identifikován ve věci R(Adams) … slovo „nevinný“, které se nachází v testu kategorie 1 v kategorizaci formulované odvolacím soudem a přijaté většinou Nejvyššího soudu v této věci, bylo nyní nahrazeno slovním spojením „trestný čin nespáchal“ … Tato změna sice význam § 133 odst. 1ZA významně nezměnila, nicméně se vyhnula použití slova „nevinný“, které Soud považoval za problematické ve věcech Allen, Adams a A. L. F (viz bod … a 176 výše).

180. Nadto, a to je důležitější, test podle § 133 odst. 1ZA zákona z roku 1988 vyžadoval, aby ministr spravedlnosti na základě důkazů, jak byly k dispozici v řízení o opravném prostředku, neposuzoval, zda by žadatel měl být nebo by pravděpodobně byl zproštěn obžaloby nebo odsouzen, nebo zda tyto důkazy svědčily o jeho vině či nevině (viz Adams, cit. výše, bod 40), ale aby pouze určil, zda nová nebo nově zjištěná skutečnost nade vši pochybnost prokazovala, že žadatel daný trestný čin nespáchal. Nelze tedy říci, že by odmítnutí odškodnění ministrem spravedlnosti přičítalo žadateli trestní vinu tím, že by vyjadřovalo názor, že je vinen spácháním trestného činu, a tím naznačovalo, že trestní řízení mělo být rozhodnuto jinak. Záporný závěr, že se nepodařilo prokázat v souladu s velmi vysokým trestněprávním standardem (nade vši pochybnost), že stěžovatel trestný čin nespáchal – s odkazem na novou nebo nově zjištěnou skutečnost nebo jinak – se nerovná kladnému závěru, že se trestného činu dopustil.

181. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že čl. 6 odst. 2 Úmluvy ve svém druhém aspektu chrání nevinu z pohledu práva (viz Allen, cit. výše, bod 103), a nikoliv presumpci faktické neviny, jak tvrdili stěžovatelé … Ministr spravedlnosti není podle § 133 odst. 1ZA povinen vyjadřovat se k nevině žadatele z pohledu práva a zamítnutí žádosti o odškodnění podle tohoto ustanovení není v rozporu s jeho trvající nevinou v tomto právním smyslu.

182. Výše uvedené úvahy jsou dostatečné k tomu, aby Soud dospěl k závěru, že zamítnutí žádostí stěžovatelů o odškodnění podle § 133 odst. 1ZA zákona z roku 1988 v rámci neveřejného občanskoprávního a správního řízení neporušilo presumpci neviny v jejím druhém aspektu. Při vyvozování tohoto závěru Soud není lhostejný k potenciálně zničujícímu dopadu neoprávněného odsouzení. Jeho úkolem však není určovat, jak mají státy převést do materiální podoby morální závazek, který mohou mít vůči osobám, jež byly neprávem odsouzeny; v projednávané věci bylo jeho úkolem pouze určit, zda na základě předložených skutečností došlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy v důsledku fungování vnitrostátního systému odškodnění, který byl koncipován jasně a fungoval restriktivně. S ohledem na výše uvedené úvahy se domnívá, že tomu tak nebylo.

183. K porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy tak nedošlo.

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. …

2. *Prohlašuje* jednomyslně stížnost za přijatelnou;

3. *Rozhoduje* dvanácti hlasy ku pěti, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

(…)

(Zpracovala Mgr. Bc. Anna Čermáková)